Allianssin asiantuntijalausunto tulevaisuusvaliokunnalle valtioneuvoston tulevaisuusselonteosta (Näkymiä seuraavien sukupolvien Suomeen)

Asia: VNS 16/2022 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon 1. ja 2. osa Näkymiä seuraavien sukupolvien Suomeen

Teema: Nuorten ja tulevien sukupolvien näkökulma selontekoon

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry edistää nuorten osallisuutta yhteiskunnassa sekä kouluttaa, palvelee ja tuo yhteen järjestöissä, kunnissa ja seurakunnissa työtä tai vapaaehtoistyötä tekevät nuorisoalan toimijat. Allianssin jäseninä on noin 140 nuorisojärjestöä ja muuta nuorisoalalla toimivaa yhteisöä - käytännössä kaikki Suomessa toimivat nuorisoalan järjestöt.

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle

Keskeisiä nostoja lausunnosta

- Tulevaisuusselonteossa tunnistetaan nykyisten sekä vielä syntymättömien lasten ja nuorten hyvinvointi kestävän tulevaisuuden edellytyksenä. Lisäksi nykyiset nuoret elävät tehtävien päätösten kanssa pitkään. Siksi nuoret tulee ottaa jatkossakin vahvasti osaksi sekä ennakointityötä että lainvalmistelua.
- Jotta hyvinvointivaltion tulevaisuuden kannalta välttämätön nuorten hyvinvointi voidaan turvata, tarvitsemme nuorten **tulevaisuustakuun**. Ehdotamme siksi, että on luotava riittävästi resursoitu ja hallituskaudet ylittävä nuorten tulevaisuustakuu, jossa 1) koulutuksen resurssit turvataan yli hallituskausien, 2) vahvistetaan oppilas- ja opiskelijahuollon resursseja ja toteutetaan terapiatakuu valtakunnallisesti ja täysimääräisesti sekä 3) vahvistetaan nuorten monialaista auttamista osana työllisyyspalveluja.
- Nuorten hyvinvointia ovat viime vuosina koetelleet koronan ja Venäjän hyökkäyssodan Ukrainaan kaltaiset kriisit sekä taloudellinen epävarmuus. Jotta nuorten hyvinvoinnin lasku saadaan käännettyä, tulisi laatia suunnitelma ja varata riittävät resurssit koronarajoitusten nuorille aiheuttamien mielenterveys-, oppimis- ja yhteisöllisyysvajeiden paikkaamiseksi.
- Nuorten hyvinvointia tulee johtaa kunnianhimoisesti. Siksi ehdotamme, että nuoriin ja nuorten hyvinvointiin liittyvät asiat eri hallinnonaloilta kootaan opetus- ja

kulttuuriministeriön alle. Lisäksi nuorten hyvinvoinnille tulee laatia selkeä määritelmä sekä tarkoituksenmukaiset mittarit.

- Nuorten rooli kestävän hyvinvoinnin rakentamisessa on keskeinen, mutta nuoret ovat systemaattisesti aliedustettuja päätöksenteossa. Tilanteen paikkaamiseksi ehdotamme, että valmistellaan ja pilotoidaan pysyvä, oppilaitoksiin kytkettävä rakenne nuorten kuulemiseen ja osallistamiseen sekä perustetaan ministeriöihin nuorten asiantuntijoiden kuulemis- ja vaikuttamistoimielimiä.

Kiitämme valiokuntaa mahdollisuudesta lausua Valtioneuvoston tulevaisuusselonteosta nuorten ja tulevien sukupolvien näkökulmasta.

Kiitämme tulevaisuusselonteon painotusta, jossa ennakointityötä tehdään tulevat sukupolvet vahvasti huomioiden. Kuten selonteossakin mainitaan, nykyiset lapset ja nuoret ovat tällä hetkellä lähimpänä vielä syntymättömiä tulevia sukupolvia, ja siksi on jatkossakin keskeistä sekä huomioida nuoriin liittyvät erityistarpeet ennakointityössä että ottaa nuoret ja nuorten kanssa työskentelevät vahvasti mukaan ennakointityöhön. Myöskään tämän hetken nuorten hyvinvoinnin lisäämistä ja osallisuuden vahvistamista ei voi painottaa liikaa, sillä tulevaisuuden Suomi voi tasan yhtä hyvin kuin nykypäivän nuoret. Ilman nuoria meillä ei ole tulevaisuuden yhteiskunnan rakentajia, mikä on kohtalokasta sekä inhimillisesti että kansantaloudellisesti.

Nuoret tulevat elämään pitkään tehtyjen päätösten sekä niiden seurausten kanssa. Lisäksi kuten selonteossakin tuodaan esiin, mahdollisuus muuttaa tehtyjen päätösten suuntaa tulevaisuudessa on rajallinen, sillä monissa päätöksissä polkuriippuvuus on vahvaa ja seuraukset kumuloituvia. Siksi nuoret itse tulee ottaa vahvasti mukaan niin ennakointityöhön kuin kaikkeen lainvalmisteluun. Tulevaisuusselonteon valmistelussa näin on ansiokkaasti tehtykin haavoittuvimmassa asemassa olevia nuoria unohtamatta.

Tarvitsemme tulevaisuustakuun

Kiitämme sitä, miten tulevaisuusselonteossa tunnistetaan tarve pureutua kokonaisvaltaisesti juurisyihin, jotka vaikuttavat nuorten elämänlaatuun ja voimavaroihin. Koulutus, kohtuullinen toimeentulo, ennaltaehkäisevät palvelut ja peruspalvelut sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä mielenterveyden tukeminen ovat avainasemassa, jotta nuorilla on mahdollisuus voida hyvin. Näiden tekijöiden lisäksi nuorisotyöllä sekä harrastuksilla, järjestötoiminnalla ja muilla vapaa-ajan yhteisöillä, joiden rooli selonteossa myös ansiokkaasti tunnistetaan, on suuri merkitys nuorten hyvinvoinnille.

Tulevaisuusselonteossa avataan, miten hyvinvointivaltion peruspalvelut voidaan turvata vain nykyistä korkeamman talouskasvun Suomessa. Nuorten kiinnittyminen ensin itselleen soveltuvalle opiskelualalle ja tämän jälkeen työelämään on talouskasvun keskeinen onnistumisen edellytys. Lisäksi kestävyysvajeen taklaaminen edellyttää, että pienenevistä nuorista ikäluokista yhtäkään nuorta ei jätetä syrjään ja yksin esimerkiksi mielenterveyden haasteiden kanssa.

Jotta hyvinvointivaltion tulevaisuuden kannalta välttämätön nuorten hyvinvointi voidaan turvata, tarvitsemme nuorten koulutukseen ja työelämään sekä tarvittaessa terapiaan pääsemiseen

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry
Allianssi-talo, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
nuorisoala.fi
info@nuorisoala.fi

turvaavan **tulevaisuustakuun**. Ehdotamme siis, että on luotava riittävästi resursoitu ja hallituskaudet ylittävä nuorten tulevaisuustakuu, jossa 1) koulutuksen resurssit turvataan yli hallituskausien, 2) vahvistetaan oppilas- ja opiskelijahuollon resursseja ja toteutetaan terapiatakuu valtakunnallisesti ja täysimääräisesti sekä 3) vahvistetaan nuorten monialaista auttamista osana työllisyyspalveluja.

Tulevaisuustakuu laajentaa nuorisotakuun ideaa työvoimapolitiikasta kokonaisvaltaisemman hyvinvoinnin turvaamiseen. Kokonaisvaltainen takuu tarvitaan, sillä syyt nuorten työttömyydelle ovat osin työllisyyspolitiikkaa laajempia. OECD:n "Faces of Joblessness in Finland[1]" -raportin mukaan nuorten työttömyyttä selittävät erityisesti puutteellinen koulutus, terveysongelmat ja ylisukupolvinen huono-osaisuus.

Koska nuorten hyvinvointiin ja osallisuuteen liittyvät haasteet ja ratkaisut ovat monialaisia ja kokonaisvaltaisia, tulee nuoriin liittyvää politiikkaa myös johtaa kokonaisvaltaisesti. Siksi ehdotamme, että nuoriin ja nuorten hyvinvointiin liittyvät asiat tulisi koota eri hallinnonaloilta opetus- ja kulttuuriministeriön alle.

Tuetaan nuorten hyvinvointia

Positiiviset tulevaisuusvisiot vaativat hyvinvoivia nuoria. Vaikka suurin osa suomalaisista nuorista voi hyvin, pahoinvointi kasautuu osalle nuorista. Suomessa on tällä hetkellä noin 60 000 syrjään jätettyä nuorta, jopa joka neljäs nuori kärsii mielenterveyden häiriöistä ja työkyvyttömien nuorten määrä lisääntyy. Koronavuodet, ilmastoahdistus ja Venäjän hyökkäyssodan Ukrainaan tuoma stressi kuormittavat myös niitä nuoria, joilla elämän perusedellytykset ovat kunnossa. Lisäksi E2-tutkimuslaitoksen tutkimuksen mukaan jopa yksi kolmasosa nuorista kokee elämänsä merkityksettömäksi[2].

Tiedämme 1990-luvun lamavuosista, että jollei kriisitilanteiden syventämään nuorten pahoinvointiin puututa määrätietoisesti, osalla ihmisistä pahoinvointi ja syrjään jääminen määrittävät koko loppuelämää. Aiemmin esittämämme tulevaisuustakuu on yksi ratkaisu tähän ongelmaan. Tämän lisäksi ehdotamme, että jo seuraavalla hallituskaudella tulee laatia suunnitelma ja varata riittävät resurssit koronarajoitusten nuorille aiheuttamien mielenterveys-, oppimis- ja yhteisöllisyysvajeiden paikkaamiseksi. Samalla on tunnistettava, että nuorten hyvinvoinnin pitkäjänteinen tukeminen vaatii hankkeisiin ja projekteihin sidotun rahoituksen lisäksi riittävästi pysyviin rakenteisiin sidottua rahoitusta.

Kiitämme tulevaisuusselonteon kirjausta, jonka mukaan "[N]ykyisten ja tulevien sukupolvien hyvinvoinnin turvaaminen edellyttää uusia päätöksenteon malleja ja mittareita kokonaiskestävyyden saavuttamiseksi." Jotta kirjauksen toimeenpano tulee huomioimaan

---

[1] OECD: A People-centred Perspective on Employment Barriers and Policies. Faces of Jobkessness in Finland. Verkkoviite: https://www.oecd.org/els/soc/OECD-2020-FoJ-Finland.pdf

[2] Eronen, Eija, Niskanen, Vilma, Veijola, Roosa & Simonen, Jenni (2022). Sä teet tän elämän itelles. Alle 30-vuotiaiden nuorten aikuisten näkemyksiä hyvästä elämästä. E2. Verkkoviite: https://www.e2.fi/media/julkaisut-ja-alustukset/sukupolvien-huolet-ja-voimat/nuorten-hyva-elama/raportti-nuorten-hyva-elama-hanke-e2-tutkimus-isbn.pdf

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry
Allianssi-talo, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
nuorisoala.fi
info@nuorisoala.fi

riittävällä tasolla nuorten hyvinvoinnin, ehdotamme, että nuorten hyvinvoinnille laaditaan selkeä määritelmä sekä tarkoituksenmukaiset mittarit.

Tulevaisuusselonteossa huomioidaan ansiokkaasti vaikutusarvioinnin merkitys kestävässä päätöksenteossa: laajemmin tunnistetaan tarve seurantajärjestelmälle, joka kattaa taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyyden. Lisäksi selonteossa mainitaan erikseen sukupuolivaikutusten arviointi. Koska nuorten ja nuorten hyvinvoinnin rooli kestävän tulevaisuuden rakentamisessa on niin keskeinen, ehdotamme, että osaksi julkista päätöksentekoa tulisi sisällyttää myös nuorivaikutusten arviointi.

Lisätään koulutuksen rahoitusta

Selonteossa on huomioitu suomalaisten koulutustason suhteellinen lasku. Tämän lisäksi Suomessa koulutuksen kustannukset oppilasta kohden ovat laskeneet kaikilla koulutusasteilla.[3] Korkean osaamisen ja laadukkaan koulutusmaan perintöä on se, että opiskelijakohtaiset koulutusmenot ovat Suomessa edelleen korkeammat kuin OECD-maissa keskimäärin. Suunta on kuitenkin muuttunut. Vuosittainen lasku oppilaskohtaisissa kustannuksissa Suomessa oli 1 %, kun samaan aikaan OECD-maissa nousua oli keskimäärin 1,6 % vuosittain.

Koulutuksen järjestäjillä on vaihtelevat edellytykset kompensoida rahoitusvajetta. Tämä voi ennen pitkää johtaa koulutusjärjestelmän eriytymiseen. Jo nyt tutkimukset kertovat huolestuttavasta ilmiöstä: nuorten osaamiseroihin vaikuttaa kasvavissa määrin esimerkiksi kotitausta, sukupuoli, maantiede ja perheen toimeentulo.

Valtioneuvoston koulutuspoliittisessa selonteossa (2021) linjattiin periaatteeksi, että ikäluokkien pienenemisen seurauksena valtion rahoitusosuudesta säästyviä määrärahoja tullaan kohdentamaan takaisin koulutukseen. Linjauksesta on pidettävä kiinni. Suomen on lisäksi tavoiteltava kasvatuksen, koulutuksen ja tutkimuksen rahoituksessa vähintään pohjoismaista tasoa seuraavan kymmenen vuoden aikana, sillä ilman riittäviä resursseja koulutus- ja osaamistason nousu ei ole mahdollista.

Vahvistetaan nuorten osallisuutta

Kuten tulevaisuusselonteossa todetaan, vuonna 2021 julkaistun Our Common Agenda[4] -raportin mukaan myös nuoret pitää saada mukaan päätöksentekoon. Nuoria koskevia asioita eivät ole ainoastaan nuorisolakiin tai esimerkiksi koulutukseen liittyvät asiat, vaan nuorten elämän edellytyksiä muovaavat myös esimerkiksi talouteen, terveyteen, turvallisuuteen ja ekologiseen kestävyyteen liittyvät teemat.

Mitä haastavampi yhteiskunnallinen tilanne on, sitä heikommin nuoret voivat osallistua: esimerkiksi koronapäätöksenteko vaikutti voimakkaasti nuoriin, mutta nuoria ei juuri kuultu päätöksiä tehdessä. Lisäksi osa jo aiemmin vakiintuneista nuorten osallisuuden tavoista pudotettiin pois.

---

[3] OECD: Education at a Glance (2021). Verkkoviite: https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/oecd-vertailu-sosioekonominen-tausta-vaikuttaa-yha-voimakkaasti-koulutusvalintoihin-alueelliset-vaihtelut-suomessa-pienia

[4] YK: Our Common Agenda. Report of the Secretary-General (2021). Verkkoviite: https://www.un.org/en/content/common-agenda-report/assets/pdf/Common_Agenda_Report_English.pdf

Nuoret ovat aliedustettuna päätöksenteossa niin vaikutusmahdollisuuksiensa puolesta kuin äänestäjinä ja päättäjinäkin. Kuten tulevaisuusselonteossakin todetaan, jo nyt 50 vuotta täyttäneet muodostavat puolet äänioikeutetuista. Siksi tarvitaan erityisiä toimia, jotta nuorten ääni tulee kuulluksi yhteiskunnassa. Nuorille on luotava pysyviä vaikuttamisrakenteita etenkin valtakunnallisella tasolla. Siksi esitämme, että valmistellaan ja pilotoidaan pysyvä, oppilaitoksiin kytkettävä rakenne nuorten kuulemiseen ja osallistamiseen. Näin voidaan kuulla nuoria mahdollisimman laajalti ja saada käsitystä myös nuorten näkemyksiin liittyvistä hiljaisista signaaleista.

Selonteossa esitellään hyviä esimerkkejä, joilla nuoria on osallistettu politiikan suunnitteluun tähän mennessä. Jotta nuorten osallisuus lainvalmistelussa ei jää satunnaiseksi, ehdotamme myös, että ministeriöihin perustetaan nuorten asiantuntijoiden kuulemis- ja vaikuttamistoimielimiä.

Edistetään rauhaa

Tulevaisuusselonteossa asemoidaan Suomi vahvasti osaksi kansainvälistä yhteisöä. Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvosto hyväksyi vuonna 2015 Nuoret, Rauha ja Turvallisuus (2250) -päätöslauselman[5]. Siinä valtiot myönsivät, ettei pysyvää rauhaa voi olla ilman nuorten osallisuutta ja tukea. Jotta voimme edistää rauhaa, tarvitsemme maanpuolustuksen ja kansainvälisen yhteistyön lisäksi osallisuutta yhteiskunnassa sekä tulevaisuuden mahdollisuuksia, kuten töitä, koulutusta, ja turvaa mielivaltaiselta sorrolta. Suomi on ensimmäisenä maana maailmassa laatinut kansallisen toimintaohjelman 2250-päätöslauselman toteuttamiseksi ja sitä kautta sitoutunut viemään 2250-päätöslauselmaa käytäntöön. Tästä on pidettävä kiinni jatkossakin varsinkin, kun sota Euroopassa haastaa rauhaa ja turvallisuuden kokemusta.

Riittäviä ilmastotoimia

Nuorisobarometrin 2021[6] mukaan valtaosa nuorista tunnustaa ihmisten roolin ilmastonmuutoksen takana. Nuoret tuntevat surua ja huolta ympäristökriiseistä, mutta saavat myös mielihyvää toiminnasta.

Maapallon kantokyvyn säilyttämisessä on kysymys sukupolvien välisestä oikeudenmukaisuudesta, ja tulevaisuuden näkymät vaikuttavat nuorten hyvinvointiin ja elämänvalintoihin jo nyt. Päättäjien tulee tehdä kunnianhimoisia ja reiluja päätöksiä, jotka vahvistavat nuorten tulevaisuususkoa, ja kuulla niitä sukupolvia, joita globaalit ympäristökriisit eniten koskettavat.

Samaan aikaan kun pääosa nuorista kannattaa kestävää kehitystä, yhteiskunnallinen segregaatio näkyy nuorten asenteissa. Nuorisobarometrin 2021 aineistosta erottuu pieni 5% vähemmistö nuoria, jotka vastustivat lähes kaikkia kestävän kehityksen tavoitteita, mukaan lukien ihmisoikeuksia. Yhdeksi ratkaisuksi on ehdotettu kestävän kehityksen kasvatuksen vahvistamista erityisesti ammattioppilaitoksissa.

Ehdotamme, että valiokunta edellyttää eduskuntaa tarkastelemaan ilmastotoimien riittävyyttä ja edistymistä vaalikausittain niin, että tavoite hiilineutraaliudesta 2035 toteutuu. Lisäksi nuorten osallistuminen ilmasto- ja ympäristöpoliittiseen päätöksentekoon ja suunnitteluun turvataan perustamalla YM:n, MMM:n ja TEM:n alaisuuteen nuorten ilmasto- ja luontoneuvosto.

---

[5] YK: Resolution 2250 (2015). Verkkoviite. http://unoy.org/wp-content/uploads/SCR-2250.pdf
[6] Kestävää tekoa. Nuorisobarometri 2021. Verkkoviite: https://tietoanuorista.fi/nuorisobarometri/nuorisobarometri-2021/

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry
Allianssi-talo, Asemapäällikönkatu 1, 00520 Helsinki
nuorisoala.fi
info@nuorisoala.fi

Toteutetaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta

Vihapuhe ja maalittaminen kaventavat kansalaisten, kuten erityisesti tyttöjen, nuorten naisten ja vähemmistöihin kuuluvien tosiasiallisesti turvallisia mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa yhteiskuntaan. Mitä useampaan vähemmistöön nuori kuuluu, sitä alttiimpi hän on syrjinnälle. Lainsäädäntöä on siksi tarkoituksenmukaista tarkastella kokonaisuutena, jotta voidaan vastata selkeämmin moniperusteisen syrjinnän tunnistamiseen ja sen kitkemiseen.

Suomi on esimerkiksi loppuvuodesta 2022 saanut YK:n ihmisoikeusneuvoston UPR-käsittelyn kautta YK:n jäsenvaltioilta kehotuksia kiinnittää huomiota muun muassa rasismin ja syrjinnän vastaisen poliittisen päätöksenteon edistämiseen esimerkiksi turvallisuusviranomaisille suunnattua ihmisoikeuspedagogiikkaa järjestelmällisesti tarjoamalla. Vihapuheeseen pitää puuttua tehokkaammin lainsäädännön keinoin. Maalittamisen ja vihapuheen kriminalisointia tulee edistää, jotta viharikosten määrä ja luonne tulevat näkyviksi, jotta yhteisöjen keinoja syrjintään puuttumiseksi vahvistetaan ja ennen kaikkea jotta nuorille luodaan turvallisempia tiloja toimia demokraattisessa yhteiskunnassa.

Suomen sisäisen turvallisuuden suurimpiin uhkiin kuuluu rasismin ja vihapuheen eri muotojen lisäksi sukupuolistunut perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Istanbulin sopimusta naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta on toteutettava täysimääräisesti esimerkiksi väkivallan sukupuolistuneen luonteen tunnistavia katkaisu- ja ennaltaehkäisyohjelmia väkivallan tekijöille tarpeeksi tarjomalla, sekä muun muassa digitaalisilla alustoilla tehtävään väkivaltaan, kuten vainoon lainsäädännön ja lainkäyttöviranomaisten keinoin vankemmin puuttumalla.

Helsingissä 26.1.2023

Anna Laurila
Puheenjohtaja

Anna Munsterhjelm
Toiminnanjohtaja

Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry

Lisätiedot:
Silja Uusikangas
nuorten osallisuuden asiantuntija
silja.uusikangas@nuorisoala.fi
+358 44 787 0880